

BÜYÜK VATAN SAVAŞI'NDA TÜRKÜLERİN OLUŞUMU VE SAVAŞTAKİ YERİ

THE FORMATION OF FOLK SONGS AND THEIR ROLE ON THE GREAT PATRIOTIC WAR

Hanife SARAÇ*

ÖZ: Sovyet Rusya ve diğer eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ülkelerinde İkinci Dünya Savaşı'nı nitelemek için Büyük Vatan Savaşı (Великая Отечественная война) tabiri kullanılır. Vatanın kutsallığı ve vatan sevgisi üzerine bina edilmeye çalışılan mücadele ruhu, Rusya tarihinde yer alan diğer kritik savaşlarda da aynı isimle ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Büyük Vatan Savaşı'nda askerin moral motivasyonunu, mücadele gücünü ve zorlu koşullarda dayanıklılığını artırdığı fark edilen bir unsur daha ön plana çıkar: Türküler/Şarkılar.

Milli folklorun önemli simgelerinden biri olan türküler daha önceki kahramanlık hikâyelerini anlatan ve her bir askerin kendisiyle özdeşleştirebileceği ya da kendinden bir değer atfedebileceği manalar içeren yapıyla cephe şartlarında askerin güç ve dayanak noktasını teşkil eder, halk için umut vesilesi olur. Türkülerin bu tesirini fark eden Sovyet yönetimi cephelere mühimmatlarla beraber plaklar da göndermeye başlar. Yönetimce görevlendirilen folklor bilimcilerle birlikte gönüllüler cepheye şekillenen yeni türkülerini kayıt altına almaya çalışır. Bu çalışmada türkülerin özellikleri, oluşumu ve Büyük Vatan Savaşı'ndaki yeri mercek altına alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savaş folkloru, türküler/şarkılar, Büyük Vatan Savaşı, Sovyet Rusya.

ABSTRACT: In Soviet Russia and other Union of Soviet Socialist Republics, the term Great Patriotic War is used to characterize the Second World War. The spirit of struggle, which is tried to be built on the holiness and the love of the homeland, was tried to be brought to the fore with the same name in other critical wars in the history of Russia. In the Great Patriotic War, there is another element that has been noticed to increase the moral motivation, combat power and endurance of the soldiers in harsh conditions: Folk songs/Songs.

Being one of the important symbols of folklore, folk songs/songs constitute the power and support of the soldier and a way of hope for people in facade conditions with its structure that tells the stories of previous heroism and that each soldier can identify with or attribute a value to himself. Realizing this influence of the folk songs, the Soviet administration started sending records to the fronts along with ammunition. Along with folklorists appointed by the administration, volunteers try to record new folk songs shaped at the front. In this study, the features, formation and effect of the folk songs on the Great Patriotic War are examined.

Keywords: War folklore, folk songs/songs, The Great Patriotic War, Soviet Russia.

* Dr. Öğretim Üyesi – Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü / Trabzon – caylakhanife@gmail.com (ORCID ID: 0000-0001-8280-4624)

This article was checked by Turnitin.

Giriş

*Bir gün o savaş da unutulur
diye,
makul bir kaygı
içimi kemiriyor,
madem ki
hafızamız vicdandır bizim,
bize kuvvet kadar
vicdan da gerekiyor
Yu. Voronov*

Büyük Vatan Savaşı (Великая Отечественная война, 1941–1945), Sovyet halkının belleğinde silinmez izler bırakan 20.yüzyıl Rusya'sının yaşadığı zor bir sınavdır. Bu sınav, 19. yüzyılın ortalarında emperyalistleşmeyle başlayan dünya pazarlarını ve sömürgelerini ele geçirme, dünyayı (pastayı) yeniden paylaşma meselesinin bir sonucu olarak yaşanmıştır. Nazilerin açıkça sözünü ettikleri Alman ırkı için gerekli yaşam alanı Doğu'da arama stratejisinin bir sonucu olarak Almanlar, Aralık 1940'ta Sovyetler Birliği'nin işgalini planlamaya başlar (McNeill, 2004: 782). Söz konusu planın hayata geçirilmesi olarak ifade edebileceğimiz Hitler'in Rusya seferi "Barbaros" (Барбаросса) harekâtı, 21 Haziran 1941 tarihinde gerçekleşir. 1941-1945 yıllarında Rusya'yı yöneten İosif Stalin (1922-1953) ve Almanya'nın yönetimindeki Adolf Hitler (1933- 1945)'in çıkarlarının öncelikli olarak Polonya üzerinden çakışmasıyla savaş Rusya'yı da kuşatır.

Sosyal, siyasal, ekonomik olaylar ve doğal afetler gibi toplumu bir şekilde derinden etkilemiş ve ilerleyen süreçlerde toplum hafızasında varlığını sürdürmüş öğeler, kolektif hafızanın varlığını doğuran ve şekillendiren en temel unsurlardır (Öncül 2016: 172). Yirminci yüzyıl söz konusu olduğunda Rusya için bu temel unsurların başında Büyük Vatan Savaşı gelmektedir. Rusların "*Her şey cephe için, her şey zafer için!*" (Все для фронта, все для победы!) (Zagladin vd., 2007: 237) sloganıyla nasıl bir emeğe ve iş gücüne ihtiyaç olduğunu anladıkları bu savaş, pek çok sıkıntıyı beraberinde getirir. Savaşın korkunç bir insanlık dramı olduğu gerçeği aşikârdır, ancak bununla beraber bir Alman atasözünün söylediği gibi "tüm medeniyetlerin anası" olduğu gerçeğini yadsımamak ve ulusu birleştirici yanını göz önüne almak gerekir. Bu özelliğiyle savaş cephede, cephe gerisinde 20.yüzyıl Rusya'sının düşünsel hücrelerini yapılandıran sebep ve sonuçlarıyla birçok alandan araştırmacının dikkatini çekmiştir. Dönüştürücü ve yıkıcı yanıyla insanlık tarihini büyük ölçüde etkileyen olgulardan biri olarak, edebiyat, resim, fotoğraf, sinema, müzik vb. gibi birçok sanat disipliniyle toplumların belleğine işlenmiştir.

Savaşın fiziki, sosyal ve ruhsal kötüleşmelerle tanıştırdığı insanlar, içinde buldukları bu zor koşullarla mücadele etmek, birlik ve beraberliği diri tutmak için farklı silahlar geliştirirler. Savaşın ellerinden aldığı güvende olma, sevgi, saygı ve merhamet görme gibi ruhsal ihtiyaçlarını sanat yoluyla

dışa vurarak doyurma gayreti gösterirler. Örneğin savaşın ilk günlerinde yaşadıkları savaş şokuna karşı ortak bir tutumla bir şarkı oluştururlar:

*Uyan, büyük ülke,
Ölümüne mücadeleye uyan
Karanlık faşist bir güçle,
Bir lanet orduyla!
Bırak asil öfkeyi
Bir dalga gibi kaynasın,
Halk savaşı geliyor,
Kutsal savaş! (İgoşeva, 2009: 6)*

Kutsal Savaş (священная война) adını taşıyan bu şarkının sözleri Şair ve Güfte Yazarı Vasili Lebedev-Kumaç (1898-1949), müziği ise Besteci A. Aleksandrov'a (1883-1946) aittir. 22 - 23 Haziran gecesi gibi kısa bir süreçte yazılan bu sözler, 24 Haziran'da gazetelerde yayımlanır. L. İ. Semennikova ve diğer araştırmacıların ortak bir çalışması olan *Vatan Tarihi Ders Notları* (Конспект лекций по отечественной истории) adlı kitapta bu duygu şu sözlerle dile getirilir: “*Şarkı zorlu ve destansı zamanların kitle şuurunun yansıması oldu. Bu acı yıllarda savaş şarkısı ayakta kalmak ve halkın fiziksel ve ruhsal gücünü harekete geçirmek için tasarlanmıştı.*” (Semennikova vd., 2008: 225).

Savaş şarkıları ve türküler savaş yıllarındaki olayları, ulusal ve manevi değerler, ulusal anlayış ve yorumlar üzerinden aktarmaktadır. Burada türküler bilgiyi aktarma aracı, bir kültür unsuru olarak karşımıza çıkar. Türküler, kültür aktarımında kalıcı ve öğretici bir öge olarak kendisini var eden unsurların nesilden nesille aktarımıyla yaşar, değişimini sürdürür. Savaş konulu türküler ise bir kültür aktarıcısı olmalarının yanında ağır koşullardaki ulusun birlik ve beraberliğinin, neşesinin kaynağı olur. O.S. İliç Eva'nın aktardığı gibi savaş türkülerini orduya her daim eşlik eder, cephedeki yaşamın zorluklarının üstesinden gelinmesine yardımcı olur, askerlerin moralini yükseltir, onları toparlar, onların düşmana olan nefretini diri tutar, başka bir deyişle türküler vatani, dostluğu, cesareti dillendirir (Amitrova ve Kovalyova, 2018: 19). Bu pencereden bakıldığında türküler de bir savaşma biçimidir. İnsanlar türküler aracılığıyla kimi zaman yüreklerindeki acıyı savururlar, kimi zaman da coşkuyu paylaşırlar. Savaş zamanı türkülerin üstlendiği görev de tam olarak budur. Cephe, cephe gerisinde savaştan etkilenen asker ve halkın durumunu betimleyen, moral ve motivasyon kaynağı yaratarak başat bir görevi üstlenen eserler olarak ön plana çıkarlar.

Büyük Vatan Savaşında Söylenen Türküler ve Özellikleri

*Harp zamanı türküler
söylenmezmiş
Kim demiş?
Gönül ezgiyi asıl
cenkten sonra istermiş
Vasiliy Lebedev-Kumaç*

Türküler Büyük Vatan Savaşı'nda halkın umutlarını yeşerten, yaşama, mücadele etme isteğini perçinleyen en büyük araçlardan biridir. Türküler en yoğun çatışmaların yapıldığı saatler hariç (kimi zaman bu anlarda bile) gerek cephede gerekse cephe gerisinde savaşın her aşamasında askerlerin ve sivil halkın moral ve güç kaynağı olur.¹ Bu yönüyle savaş türkülerinin savaşta duyulan ruhsal ihtiyacın bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Nitekim Büyük Vatan Savaşı sırasında, folklorik türlerden en yaygın ve etkili olan halk türkülerine olan meyili ve ihtiyacı gösteren çok sayıda kanıt bulunmaktadır. Bu bağlamda cephede bulunan askerlerin ve savaş muhabirlerinin sözleri anlam taşır. Bir savaş muhabiri bu ihtiyaca, “Askerin dostu ve rehberi olan türküler bizimle cepheye, sığınaklara, siperlere geliyor. Türkü kâh askerlerin ağzında içten bir koro sesidir, kâh gecenin sessizliğinde donmaktadır sığınakta” sözleriyle işaret eder (Novikovdan aktaran Gusev, 1964: 42). Halk bilimci Viktor Gusev ise türkülerle dair hissiyatı şu sözlerle ifade eder: “Türküler bize adeta yer altından ulaşır. Vatanlarını düşmandan koruyan Kızıl Ordu askerleri onları yer altı barınaklarında söyler. Mayın sesleri ormanın her bir yerinden yükselir, türküler susar sonra donan çamların arasından yeniden yayılır” (Gusev, 1964: 44).

Yazar Konstantin Novospasski “Obüs Bataryası” (Гаубичная батарея) isimli incelemesinde bu eski türkülerin Büyük Vatan Savaşı sırasında büyük öneme sahip olduğunu, askerleri yüreklendirdiğini dile getirir. K. Novospasski söz konusu etkiyi Volgograd'da savaş sırasında düşmanla çarpışmadan hemen önce yaşanan bir olayla destekler: “Topçular sürünerek tabur komutanın yanına gider kuru ot yığınlarına yaslanarak sessizce otururlar. Hvastantsev ‘Kuşlara baktım da eski bir asker türküsünü hatırladım komutanım, söyleyebilirim müsaade ederseniz’ dedi ve yüksek olmayan bir tonda söylemeye başladı: “Denizin üstünde dolanıp durmayın martılar...”

Babiçev ve Petrakovski isimli askerler türküyü hüznü bir tondan çıkararak eşlik ederler: “Varın güzel yurduma da, acı haberi götürün” (Literaturniy Stalingrad, 1948).

Cephede şekillenen savaş repertuarında, günlük olayların ve yaşanan kaygıların dile getirildiği türküler en sık rastlanan türler arasındadır. Özellikle Büyük Vatan Savaşı sırasında popülerlik kazanan, cephedeki askerlerin ve partizanların ilgi gösterdiği türküler listesinin başında “Yeşil, Gevrek Söğüt Altında” (Под ракитую зеленой), “Orada Uzaklarda Nehrin Ardında” (Там вдали за рекой), “Genç Kızıl Ordu Askeri” (Красноармеец молодой) gibi kişisel kahramanlıkları, bazı askerlerin yiğitliklerini ya da “Denizin Üstünde Dolanıp Durmayın Martılar” (Не вейтесь, чайки, над морем), “Vadilerden, Tepelerden” (По долинам и по взгорьям) gibi şarkılarda olduğu üzere bütün müfrezenin genel anlamda şecaatlerini konu

¹ Büyük Vatan Savaşı sürecinde asker ve türkülerle dair görseller için bk.: EK-1.

alan ve İç Savaş sırasında söylenen türküler yer almaktadır (Gusev, 1964: 44).

Türkülerin iyileştiriciliğinin bilincinde olan Sovyet yönetimi savaşla birlikte üretimi sonlandırılan Aprelevskiy Plak Fabrikası'nı savaşın ikinci yılında (1942) yeniden faaliyete geçirerek cephelere mühimmatlarla birlikte plaklar da gönderir (Yefremova, 2015: 465). Ancak yönetimin bu bilince ulaşması, türkülerin, şarkıların giderdiği boşluğu fark etmesi, bu bölümün epigrafına da konu olan bir dizi olay sonrası gerçekleşir. Bunlardan biri pek çok savaş türküsünün sözünü yazmış olan Sovyet şairi Vasiliy Lebedev-Kumaç'ın kuzey cephesinde komutanlarından biriyle yaşadığı diyalogla ilişkilidir. Komutan kendisine “Şimdi türkünün sırası değil, faşist kahpeleri gebertme zamanı” sözleriyle çıkmıştır. Lebedev-Kumaç sessiz kalarak komutanın söylediklerine içerlerken, savaşın ikinci yılında (1942) gazetelerde türkülerle ilgili yapılan yorumlar şairin yüreğine su serper. Gazetelerde askerlerin Sivastopol'da elde ettiği başarıdan önce savaşın marşı sayılan, şairin imzasını taşıyan *Kutsal Savaş* (Священная война) türküsünü söyledikleri, bir başka noktada askerlerin savaş zamanı yazılan *Mavi yazma* türküsünün içinde geçen “Mavi yazma için” çığlıklarıyla atağa geçtikleri ifade edilir (Nekrasova, 2015). Lebedev-Kumaç, Moskova'ya döndükten sonra komutanın sözlerine cevap niteliğinde *Sadece Cephe* (Только на фронте) türküsünün sözlerini yazar:

*Şimdi beklemedeyiz, yarın cenke döneceğiz tekrardan,
Nedense duyulmaz oldu sesin sevgili bayan,²
Gönül ezgiye doymaz cengin ardından* (Leonov, 1995: 72).

Müziğini Anatoliy Lepin'in yaptığı, Yefrem Flaks'ın seslendirdiği türkü çok geçmeden yurdun radyolarında yayınlanmaya, dilden dile dolaşmaya başlar. Gönülün ezgi istemesi yalnızca metafor olarak kalmaz, Bryansk'lı askerler radyoya bağlanarak türkü istediklerini “Silahımız var, olmadı düşmaninkini alırız, ama türkü ganimet değil ki alalım” sözleriyle dile getirirler. Şair Anatoliy Sofronov ve besteci Sigizmund Kats askerlerin bu ricasını hemen yerine getirir. Şair Sofronov, Bryansk'lı erler için yazdığı türkünün sözlerini bitirir bitirmez, Bryansk'a bu askerlerin yaşadığı köye gönderilir. Askerler şairden henüz müziği yapılmamış türkü sözlerini defalarca söylemesini rica eder. Köyden çağırıldıkları görme engelli, *bayan*(enstrüman) ustası, türkünün ezgisini yapar. Günümüzde hala Bryansk radyolarında çalınan türkü şehrin marşı haline gelmiştir:

*Coştu Bryansk ormanı
İndi mavi dumanlar üstüne
İştitti etraftaki çamlar
Patikadan geçen partizanları* (Lebedev, 1949: 229-230).

² 20. yüzyıl başlarında Rusya'da geliştirilen akordiyon benzeri tuşlu enstrüman.

Savaş psikolojisi içindeki askerler ve sivil halk için ilaç vazifesi gören cephe tiyatroları ve konser gruplarının faaliyetleri büyük ilgi görür. Dram, müzikal tiyatro ve filarmoni sanatçıları savaş esnasında üzerlerine düşeni yerine getirir. Savaş türkülerinin yurdun dört bir yanına ulaşmasına sivil halk da gücü ve imkânları ölçüsünde katkıda bulunur, ne var ki düşman sözlü halk kültürünün yayılmasını cezasız bırakmaz (Zuyeva, Kirdan: 2001: 378). Vyazma'lı genç öğretmen Şura Baranova geceleri türkü sözlerini kâğıtlara yazarak bu kâğıtları şehrin duvarlarına asar, düşman uzun süre izini sürdükleri Baranova'yı yakalar yakalamaz kurşuna dizer. Ertesi gün halk, tepkisini şehrin duvarlarını türküleri yazdıkları kâğıtları asarak gösterir (Korneyev, 1946: 93).

Savaş şartlarında Sovyet şairleri ve bestecileri tarafından yazılan, bestelenen türkülerin çoğu Don Kazaklarının türkülerinden esinlenerek oluşturulmuştur. Don Kazakları 1942 yılının yaz ayında savaş başladığında yönetimce yapılan mücadele çağrısını kabul eden ilk halk olmuştur. P. A. Serebryakov, Etnografi ve Folklor Kürsüsü hocaları ve öğrencileri Don Kazakları'nın yaşadığı Volgograd Bölgesinde 1988 yılından itibaren yapmış oldukları saha çalışmalarında yaşları 16 ila 89 arasında değişen kaynak kişilerin ağzından derledikleri ve Büyük Vatan Savaşı'nı konu eden seksen kadar türküyü kayda geçirmişlerdir (Kaplya, 2011: 84).

Savaşta yakılan, söylenegelen türkülerin birçoğunda *yüceltme* söz konusudur. Savaşta ortaya çıkan folklor ürünlerinden en fazla türkülerde yüceltme söz konusudur. Ünlü Rus halkbilimci Vladimir Prokopyeviç Anikin bu durumu folklor yaratıcısının gerçek yaşamı kendi idealinin temelleri doğrultusunda yansıtmasıyla ilişkilendirir (Anikin 2007: 196). Bu türküler cephede yaşanan spesifik bir olaya ilişkin bilgi vermekle kalmaz, yaratıcının gerçekliği duygusal-psikolojik açıdan nasıl algıladığını da gösterir. Savaş türkülerini derleyen B. P. Marşalov kitabında askerlerin türkülerini nasıl algıladıklarını "Asker türküyü duyduğunda sadece kendisine ithafen yazılan gizli bir sözcüğü yakaladığı hissine kapılır. Çünkü türkü kendisini, yaşamını, onun düşmanla mücadelesini resmetmektedir, türküyü duyduğu andan itibaren daha kararlı ve azimli mücadele etmeye başlar, savaş sonrası yaşama dair umutla, inançla hayaller kurmaya başlar" sözleriyle dile getirir (Marşalov, 1995:7). Yüceltme, en fazla savaşta ölenlerin ardından yakılan türkülerde kendini gösterir. Tümgeneral Lev Mihayloviç Dovator'un savaşın ilk yılında ölmesinin ardından yazılan *Neden Yüzünüzü Asarsınız Kara Geceler* (зачем вы нахмурились, темные ночи), Beyaz Rusya cephesi üçüncü komutanı İ. D. Çernyahovski'nin *Bulutların Ardına Gizlendiler* (скрылись за тучами), Aleksandr Matrosov'un *Gürler Valdai³ Çam Ormanı* (шумел валдайский темный бор) savaşta ölen ilk kadın olan Zoya Kosmodemyanskaya *Göründü Köyüm Dumanların Ardından* (село родное вышло из тумана) türkülerini bunlardan bazılarıdır (Krupyanskaya ve Mints,

³ Valdai, Rusya'nın Novgorod Oblastı'na bağlı Valdai rayonunun merkezi olan şehirdir. Şehir, Valdai Gölü'nün güney kıyısında yer almaktadır.

1953: 57-61-68-180). Savaş türkülerinin tipolojisi incelendiğinde türkülerin birkaç şekilde olduğu görülmektedir. Bu yöntemlerden biri belirli bir tarihsel kişiliğe ithafen yazılan türkülerin zamanla bu kişilerden bağımsız bir hal alarak genelleşmesiyle oluşmuş olanlardır. *Nişancılar türküsü* bu gurubun güzel örneklerinden birisi olarak gösterilebilir. Türkü ilk olarak savaşta ölen Sovyetler Birliği kahramanı keskin nişancı Nikolay İlyin (1922-1943) için yazılmış daha sonra bütün nişancılar için söylenmiştir:

*Gece sınırdadır
Susuyor kuşlar
Bulutların içine gizleniyor ay
Rüzgâr dolanıyor alanda
Nişancılar çıkıyor
Can düşmanı vurmaya* (Krupyanskaya ve Mints, 1953: 64).

Savaşta gösterilen sayısız kahramanlık türkülerde farklı bir genellemeyi de beraberinde getirerek isimsiz kahramanlara ithaf edilen türküler yakılmasına vesile olur. Türkülerde kahramanların adı anılmamasına rağmen belirli bir cephede yaşanmış gerçek olaylardan bilhassa da Moskova savunmasından esinlendiği bilinmektedir (Tekleva, 2016: 200).

*O günlerde düşman deniyordu işgali
Şiddetlice yararak tanklarla cepheyi
Ama dikildi Kaşira'nın orda alaylar
Kalpleriyle başkente siper oldular* (Krupyanskaya ve Mints, 1953: 29).

Yüceltme isimsiz kahramanlarla ilgili türkülerin zamanla belirli kişilere ithafen söylenmeye başlanmasıyla daha da belirginleşir. Daha sonra partizanların severek söyleyeceği *Temiz Alanda, Salkım Söğüt Altında* (В чистом поле, поле под ракитой) türküsü bu durumun güzel bir örneğini teşkil etmektedir. Düşmanla kahramanca çarpışarak ölen isimsiz bir partizani konu eden türkünün partizan sözcüğü yerine savaş kahramanları Mihail Goldışev'in ve Konstantin Zaslonoğlu'nun isimlerinin söylendiği biçimleri de oluşmuştur. *Yüceltmenin* özelliklerinden biri de türkünün düzenlemesini yapanlara tarihi detaylar verme serbestisi sağlamasıdır. Örneğin *Zaslonoğlu türküsünde* kahramanın nasıl öldüğünün yanısıra (Kostya dayı, Komutan Zaslonoğlu çatışmada kurşunla öldürülmüş) ölüm yerinden de (Orşa⁴ yakınlarında küçük bir koruda) bahsedilmektedir.

Yüceltmenin yer aldığı savaş türkülerinden birçoğu savaş öncesinde ve savaş zamanı yazılmış olan eski türkü ve şarkıların sözlerinin değiştirilmesiyle oluşmuştur. Fevkalade tematik çeşitlilik arz eden bu durum halk yaratıcılığında özgün bir paradigma teşkil etmiştir (Kaplya, 2011: 87). Çeşitleme savaş türkülerinin oluşum ve işleyişinin başlıca özelliklerinden biridir. Askerler Büyük Vatan Savaşı boyunca eski savaş ve Don Kazakları türkülerinin sözlerini değiştirerek yeniden yorumlamıştır.

⁴ Belarus'ta bir yer.

Savaş zamanı şekillenen türkü çeşitlerinden birini oluşturan bu tür türkülerde yaşanan tarihsel olayların detaylarının yansıtılmasıyla *yüceltme* yapılır. *Rus İç Savaşı (1917-1922)* sırasında söylenen *Cesurca Savaşa Gideceğiz* (Смело мы в бой пойдём) neredeyse hiç değiştirilmeden söylenmiştir. Sadece *beyaz zincirler* tamlamasının sıfatı *faşist* olarak değiştirilmiştir:

*Göründü işte
faşist zincirleri
Çarpışacağız onlarla
Ölümüne* (Svitova, 1985: 63).

Savaş eski asker şarkılarını diriltmiştir. Voronej Filosunda söylenen şarkıları derleyen L. Danileviç' bu durumu şöyle ifade eder:

"Eski Rus Ordusu'nun şarkılarına olan ilgi askeri geleneklere olan bağlılıktan kaynaklanmaktadır. (Vorodino Бородино), Yine Bir Gün Poltava'da (Было дело под Полтаво) şarkıları Rus silahlarının ününü hatırlatıyordu. Yükselin doğanlar, kartallarla birlikte (Взвейтесь, соколы, орлами) askerlerin yüreğine en çok dokunan şarkılardan biriydi, enerjisi askerlere adeta elektrik veriyordu." (Danileviç, 1946: 68)

L. Danileviç bu sözleri Voronej ve Ukrayna cephelerinde topladığı materyallere dayandırmaktadır.

Savaş türküleriyle ilintili *çesitlemeye* katkı sağlayan bir diğer oluşum ise eski türkülerin konusu temelinde söylenmeye başlanan yeni türkülerdir. Sözler değişse de, türkülerin ruhunun ve enerjisinin değişmediği gözlenmiştir:

*Mücadeleye yoldaşlar! Vermeyelim sınırı!
Sıcak zamanlar bastırdı
Az savaş görmedik biz
Böylesi görülmemişti ama...
Mermiler patlıyor ve tangırıyor tanklar
Dönüp duruyor başımızda kara kargalar
Ne var ki asla geri adım atmamaya verdik karar
Yarıp geçemez burayı faşistler!* (Svitova, 1985: 79).

Sevilen türkülerin melodilerine yeni sözlerin yazılması savaş türkülerinin oluşturulmasında bir diğer yöntem olmuştur. Bu türkülerde metin ve konu tamamen değiştirilmekte geriye sadece melodi kalmaktadır. Tank mürettebatının ölümünü konu eden *Sahada Tanklar Gürlüyordu* (На поле танки грохотали) türküsü bahsi geçen çesitlemenin çarpıcı bir örneğidir. Bu türkülerin hemen hepsinde kahramanların ölümü yüceltilir (Yareško, 2012: 145).

Seksen yıllık ömrünün altmış yılını savaş türkülerini derlemeye adanmış olan Rus halk bilimci Pavel Fedoroviç Lebedev (1926-2014) sevilen melodilere yeni sözlerin yazılmasının bilinçli yapıldığını belirterek ünlü şair

Aleksandr Tvardovski'nin savaşın ilk günlerinde *Savaş Yolunda* (По военной дороре) adlı şarkının melodisine *Doksan Dokuzuncu Tümenin Türküsünün* (Песня девяносто девятой дивизии) sözlerini yazdığından bahsetmektedir (Lebedev, 1986: 270). Halk arasında popüler olan türkülerin melodilerine yeni sözlerin uyarlanması folklor geleneklerinden biridir. *Çıkar Giderim Gecenin Köründe* (Выйду, выйду в ночь глубокою), *Partizanlar* (Партизаны истребляют), *Dostum Bir Türkü Söylesene* (Ты пропой-ка песенку, подруга), *Bir Alman Gider Şafak Vakti* (На закате ходит немец) savaşın öncesinde yazılmış eski türkülerin sözlerinin değiştirilmesi yoluyla savaş zamanı ve sonrası sevilerek söylenen türkülerden bazılarıdır.

Sevdiğim Şehir (Любимый город), *Katyuşa* (Катюша), *Mavi Yazma* (Синий платочек), *Yeraltı Barınağı* (Землянка), *Ateş* (Огонек), *Kara Gece* (Темная ночь), *Sevdiğim* (Моя любимая) türkülerinin yüzlerce parodisi yapılmıştır. Sadece Katyuşa türküsünün üç yüz kadar parodisinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu türküden sonra en çok parodisi üretilen diğer türkü *Mavi Yazma*'dır (Синий платочек). Savaş zamanı coşku yaratan türkünün savaş boyunca değişik varyantları yazılmıştır. Türkünün *22 Haziran Gece Saat Tam Dörtte* (Двадцать второго июня ровно в четыре часа) adlı ilk parodisine daha savaşın ilk yılının ilk haftasında (29 Haziran 1941) Ukrayna'da N. İ. Nemçinov isimli bir erin defterinde rastlanır, bu tarihten hemen bir ay sonra ise türkünün bir sonraki parodisinin Rusya'da Rus asker A. İ. Smirnov tarafından not edildiği tespit edilmiştir. Günümüzde ana dili ya da ikinci dili Rusça olan her yaştan insanın hatırladığı en popüler varyantının sözlerini Ya. Galitski yazmış ve müziğini G. Peterburgski yapmıştır.

Mavi yazma'nın melodisi üzerine yazılan *Haçlı Beyaz Yazma* (С крестиком, белый платочек), *Zarif Beyaz Yazma* (беленький, скромный платочек) gibi hüznü türküler savaş zamanı yaralı askerlere yardım eden hemşirelerin konu edildiği metinlerdir. Bu türkülerden ilki kendisini iyileştiren hemşireye ithafen bir askerin kaleminden dökülen sözlerdir. Kurtarıcısına beslediği duygular savaşa azimle devam etmesi için kendisine güç, ilham verir:

Zaman zaman geceleri
Hatırlarım huzuru
Batarken güneş
Hastane odasındaydım
Yaralı, güçsüz, hasta.
Özgürlük savaşında
Buruşturup atmalı siyah gamalı haçları
Sert tanklarla, Rus coşkunluğuyla
Saldıracağım düşmana (Skoptsov 1995: 28).

Zarif Beyaz Yazma türküsüyse kendisini iyileştiren genç hemşireye aşık olan askerin zafer gününe kadar hayatta kalıp sevdiğine kavuşmasını konu eder:

*Biter bitmez savaş
Bir çamin altında gür dallarla örtülü
Bir genç kızla
Beyaz, mütevazı başörtülü
Buluşacak kahraman delikanlı
Merhaba, canım kardeşim
İşte, hayatta kaldım
Zafer bayramında
Şimdi artık sonsuza dek
Buluştuk seninle bir kez daha (Skoptsov 1995: 30).*

Rusya'nın Almanlar tarafından işgal edildiği dönemde yaşanan trajik olaylar da yazılan bazı türkülere kaynaklık eder. Bu olaylar arasında en meşhur olanlardan biri güvercin meraklısı Vitya Çereviçkin adında bir çocuğun sarsıcı hikâyesidir. Güvercin besleme tutkusu olan Vitya, Almanlar tarafından fark edilince güvercinlerinin ajanlık işlerinde kullanıldığı düşünülür, önce işkence edilir daha sonra kurşuna dizilir. Fotoğrafçı Maks Alpert'in çekmiş olduğu ve şu an Rusya Devlet Sinema ve Fotoğraf Arşivi'nde bulunan aşağıdaki fotoğraf, Nazi liderlerinin işlediği savaş suçlarına yönelik olarak 1945 yılında kurulan Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemeleri'nde de (Nürnberg Süreci) delil olarak sunulmuştur. Savaşın sembollerinden birine dönüşen Vitya için şu türkü yazılır:

*Bir Vitya Çereviçkin yaşarmış Rostov'da
Çok iyiymiş dersleri
Boş zamanlarında
Salarmış hep güvercinlerini*

*Sevgili güvercinlerim
Bulutlu göğe çıkın
Kırçilli mavi güvercinler
Mavi gökyüzüne yükselin*

*"Güneşli bir tebessümle başladı gençliğim
Ah güzel vatanım benim!
Mutlu, pespembe bir hayat
Son buldu patlak vermesiyle harbin.*

*Bir gün kırmızı kuş gibi gelecek zafer
Yeneceğiz pis faşist yığınının
"Ve yine okula gideceğim" diye mırıldandı Vitya.*

*Vitya'nın evinin önünden geçerken istilacı hayvan sürüsü
Subaylar ansızın bağırdı: "Alın şu veledin kuşlarını!"
Gücü yettiğinde direndi çocuk, öfkeyle ve lanet okuyarak faşistlere
Ne var ki birden kesildi sesi
Tek kurşunla ölmüştü can çekişmeden. (URL-1)*

Убитый мальчик Витя Черевичкин с голубем в руках
Место съемки: Ростов-на-Дону
Автор съемки: Альперт Макс Владимирович

Görsel 1: Güvercini ellerinde, Alman askerleri tarafından öldürülen Vitya Çereviçkin (Kaynak: URL-1)

Savaşta Almanlara Esir Düşen Sovyet Kadınlarının Türküleri

Büyük Vatan Savaşı folklor zenginliklerinden birini de Almanlara esir düşen Sovyet kadınlarının günlüklerine yazdıkları türküler oluşturur. Halk bilimi öğrencisiyken gittiği savaşta bizzat çarpışan Lev Nikitoviç Puşkarev imkân bulduğu zamanlarda savaş folkloruyla ilgili malzemeler toplayıp kayda geçer. Bu notlarda esir düşen kadınların türkülerine savaş şartlarında ulaşmanın kolay olmadığına da değinir:

“2. Belarus cephesi olarak 13-24 Ocak 1945 tarihindeki Doğu Prusya operasyonunu gerçekleştiren bölüğümüz kamptan esir kadınları kurtardığımız Dantsig yakınlarına çıkmıştı. Esir kadınlar kurtarılıp cephe gerisine gönderildikten sonra İ. M. Golub kampın kalem odasında kadınlardan toplanan günlükler, türkü defterleri, mektuplar ve belgeleri bulmuş. Bir kısmını alabilmiş, çok geçmeden kampa bomba düşmüş ve kamp binası yanmış.

Bir halk bilimci olarak Golub’un bulduğu materyaller ilgimi çekmişti. Kadınların çoğu Poltavşçina’dandı. İki defterdeki türküler Ukraynaca, diğerleri Rusçaydı. Siyasi bir vazifem olduğu için bu türkülerden propaganda aracı olarak da istifade ettim. Ancak savaş koşullarında bu hazineyi muhafaza edebilmem mümkün olmadı. Sadece bir kısmını defterime geçirerek kayıt altına almayı başarabilmiştim. Bu kadınların

kaderi bölüğümüz askerlerinin yüreğine dokunmuştu.” (Puşkarev, 2010a: 3).

Tanya Semenyuk adlı esir bir kadının günlüğüne not aldığı şarkılardan biri ise şöyledir:

*Raylar uzunca yayılmıştı,
Üzerlerinde gümbür gümbür katarlar.
Ukrayna'dan götürüyorlar
Zavallı kızları Almanya'ya.*

*Elveda canım memleketim,,
Dostlarım ve ailem elveda.
Elveda karakaşlı delikanlı,
Ve ilk göz ağrım...*

*Elveda çayırlar ve otluklar,
Bu son görüşüm sizi.
Ta Almanya'da olacağım artık
Ama inanıyorum: zaferle dönecek
Karadenizli kardeşim eve.
O zaman anlatırsınız ona
Kız kardeşine ne olduğunu... (Puşkarev, 2010a: 4)*

Görsel 2: Almanlara Esir Düşen Kızıl Ordu Kadın Askerleri (Kaynak: URL-2)

Alman Esir Kampında bulunan Galina Borşç adlı kadının defterine yazdığı bir diğer türkünün sözleri şöyledir:

Genişçe yayılmış kamp

*İçinde binlerce esir
Döverler, işkence ederler
Aç bırakılır, ölürler*

*“Yoldaş kalkmaya mecalim yok!”
Dedi bir esir diğerine...
Çok zayıf düştüm, başım bir taş gibi ağır,
Belli ki burada öleceğim vatanım yerine.*

*Eşe dosta söyle bilinsin hasta düşüp öldüğüm
Ah dostum işte böyle
Bir mum gibi eriyorum.
Meğer buymuş kaderin bizler için attığı düğüm (Puşkarev, 2010a: 5).*

Savaş Şartlarında Türkülerin Derlenmesi

Cephe folkloru bütün savaşların olmazsa olmaz rehberidir. Cephede dillendirilen atasözlerinin, şarkıların, türkülerin, masal ve anlatı gibi sözlü halk eserlerinin tam anlamıyla derlenmesi elbette ki sıcak savaş ortamında oldukça zordur. Derlemeler genelde yaralı askerler hastaneye getirildiğinde, taburcu edilip eve geldiğinde tamamlanabilir (Puşkarev, 2010a: 188). Büyük Vatan Savaşı'nda düşmanla girilen mücadelede etkili bir düşünce silahı olan halk folkloru, uzmanların çalışma odalarında değil savaşın ortasında doğmuştur. Elde edilen zaferde cephede savaşanların olduğu kadar cephenin gerisinde savaşa katkı sağlayan folkloristlerin de önemli derecede katkısı bulunmaktadır.

Savaş yıllarında yazılan türkülerin ilk olarak kayda geçirilmesi Devlet Edebiyat Müzesi'nin yayınlamış olduğu bildiri sayesinde gerçekleşir. Bildiride Sovyet Ordusu askerleri ve komutanlarından cephede oluşan folklorun mümkün mertebe kayıt altına alınması talep edilmektedir (Krupyanskaya ve Mints, 1953: 5). Bildirinin detayları daha sonra 1944 yılında *Cephe Folkloru* adlı derlemede yayımlanır. Savaşın son yılının (1945) Mayıs ayında SSCB Bilimler Akademisi Etnografi Enstitüsü ve SSCB Silahlı Kuvvetleri işbirliğiyle cephe basınında savaş zamanının müzik-şiir folkloruyla ilgili materyal toplamanın, kayıt altına alınmasının ve analitik incelemesinin yapılmasının gerekliliğini içeren bir yönerge yayımlanır. Sovyet Yaratıcılık Evi (Всесоюзный Дом Творчества) 1942 yılından itibaren faşist Almanya'nın işgali altında bulunan Moskova, Oryol, Minsk, Kuban vb. bölgelere işgalden kurtulur kurtulmaz geziler organize eder. Stalingrad Bölgesinde 1944, 1948 ve 1949 yıllarında müzik ve şiirlerle ilgili materyaller toplamak üzere saha çalışmaları gerçekleştirilir (Kaplya, 2011: 84).

Halk bilimci L. Puşkarev derleme sürecinde yaşadığı tecrübeleri şu sözlerle aktarır:

“Folklor ürünlerinin kayıt altına alınma metotlarını selefim ünlü halk bilimci V. İ. Çiçerov öğretmiş, beni o zamanlar çok değerli olan kâğıt ve

kalemlerle silahlandırıp cepheye uğurlamıştı. Eğitimde, görevlerin yerine getirilmesi sırasında, özetle çeşitli savaş koşullarında olmak üzere bir buçuk yıl kadar folklorun oluşumunu bizzat gözlemledim. Folklor çalışmasında şarkı, türkü, çastuşka ve anlatıların kayıt altına alınmasının birincil ödevimiz olduğunu anlamıştım. Stenografi türlerinden birine vakıf olmam hayli işe yaramıştı. Kaydı yapılan folklor ürünlerinin deftere geçirilmesi önemli unsurların başında gelmekteydi. Kaydın yeterince kaliteli olmaması durumunda anlatıcıya tekrar başvurduğum kimi zaman reddedildiğim oluyordu. Bir keresinde tesadüfen bölüğümdeki asker N. S. İgnatov'un mutfakta çalıştığı esnada masallar anlattığını duymuştum. Komutanın yanına gidip beni mutfakta görevlendirmesini rica ettim. Mutfakta aşçı gelene kadar sebzelerin temizlendiği gecenin en derin vaktinde, sabaha kadar anlatılanları kayıt altına alabiliyordum. Askerler kimi zaman kendi yazdıkları şarkıları kimi zaman da eski şarkıları sözlerini değiştirerek söylüyorlardı.” (Puşkarev, 2010b: 188-189)

Savaş yıllarında derleme çalışmaları cephe yakınlarında ve Moskova hastanelerinde Devlet Müzesi tarafından yürütülür. 1942 yılında Devlet Edebiyat Müzesi tarafından Sovyet askerleri ve komutanlarını cephede folklor ürünleri derlemeye çağıran ilanlar yayımlanır. Üstelik derlemenin nasıl yapılması gerektiğine dair detaylı bir program yer alır. “Büyük Vatan Savaşı Folklorunu Derleyin” (Собирайте фольклор Великой Отечественной войны) yazılı ilan da Devlet Edebiyat Müzesi’nin 1944 yılında çıkarmış olduğu ve o yıllarda derleme faaliyetlerinin basılı ilk ürünü olan “Cephe Folkloru” (Фронтной фольклор) adlı kitaba alınmıştır. Bu sesleniş folklor materyallerinin yer aldığı bir dolu mektubun gönderilmesini beraberinde getirir. 1943 yılından itibaren müze, derlemecileri kuşatmadan kurtulan bölgelere ve partizanların bulunduğu bölgelere gönderir. Savaşın sona ermesinin ardından cephede derleme yapan kişilerden bazıları kayıtlarını devlet müzesine teslim eder. Bu kayıtlar arasında Almanya’ya kaçırılan ya da faşist kamplarında yaşamını yitiren Sovyet halkının yazmış olduğu çok sayıda şarkı ve şiiri derleyen gazeteci A. V. Gutoroviç ve yazar D. İ. Romanenko cephede görevli asker S. G. Kabışevinki önemli bir yer tutmaktadır.

Derlenen materyallerin bir kısmı V. YU. Krupyanskaya’nın “Cephe Folkloru” (Фронтной фольклор) adlı kitabında, bir kısmı “Büyük Vatan Savaşı Şarkıları Tarihi Materyalleri” (Материалы по истории песни Великой Отечественной войны) adlı kitapta yayımlanmıştır.

Sovyet Rusya’ya bağlı özerk cumhuriyetlerin üniversitelerinde de derleme faaliyetleri yürütülür. Karel Devlet Üniversitesi sistematik çalışmalar yürütür. Daha savaşın ikinci yılında (1942) Karel Üniversitesi folklor derlemeleri için Komi Pedagoji Üniversitesiyle Peçora’ya gidip çalışmalarda bulunur. Çalışmaların başında ağıtların kaydedilmesi işlerini yürüten V. G. Bazanov bulunur. 1944-1945 yıllarında şehrin kurtulmasıyla

birlikte Karelya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin diğer şehirlerinde de ağıtları derlemeye devam eder. Cephede folklor ürünlerinin derlenmesine gönüllüler de katkıda bulunur. Bu kişilerden bazıları daha sonra ünlü halk bilimciler arasına girmiştir. Onlardan biri olan V. Golubev 1945 yılında derlemeciler yarışmasında birincilik kazanmıştır (Gusev, 1964: 18).

Folklor ürünlerinin derlenmesi ve incelenmesiyle ilgili en kapsamlı meseleler süreli yayınlar vasıtasıyla aydınlatılmıştır. *Pravda, İzvesitya, Komsomolskaya Pravda, Krasnaya ve Zvezda* gibi Rusya'nın önde gelen gazeteleri folklor materyallerini sistematik bir şekilde sayfalarına taşır. Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi organı olan *Pravda* savaş şartlarında folklorun rolü ve önemine dikkat çeker, folklor ürünlerinin yerel birimler tarafından da kayıt altına alınmasını ve yayımlanmasını teşvik eder (Gusev, 1964: 19).

Derleme çalışmalarını değerlendirirken savaşta esir düşen, Almanlar tarafından kaçırılan, kamplara götürülen kişilerden elde edilen materyallere ayrı bir önem atfedilir. Bu materyaller araştırmacılar ve aynı zamanda cephede yer alan askerler (örneğin D. İ. Romanenko) tarafından Almanların kovulmasının, esir kamplarından tutsakların salıverilmesinin ardından derlenmiştir. Bu materyaller arasında Almanlara esir düşenlerin yapmış oldukları kayıtlara da rastlanır, tutsaklardan bazıları folklor ürünlerini defterlerine not etmiştir. Halk bilimci S. İ. Mints, İ. N. Arsenyev'in savaşta esir düşenlerin söylediği çok sayıda şarkıyı içeren 300 sayfalık el yazması olduğunu belirtir. Bütün bunlar tarihi belge niteliği taşımaktadır.

Cephe gerisinde çalışan folkloristlerin yanı sıra cephede görev yapan ve partizanlardan oluşan büyük bir grup da derleme çalışmalarında bulunur. Aslında dünya biliminde halk sanatının kurtuluş savaşındaki rolüne ilk kez canlı canlı tanıklık edilmektedir. Folkloristler bilimsel kurumlarla da bağlarını yitirmeden çalışmalarına hızla devam eder. Moskova'daki Devlet Edebiyat Müzesi'nde (Гослитмузей) ve SSCB Bilimler Akademisi Etnografi Enstitüsü'nde (Институт этнографии АН СССР) sürekli olarak cephedeki folkloristlerin çalışmalarıyla ilgili raporlar ve bildiriler sunulur.

Sonuç

Birinci Dünya Savaşı'nda ortaya çıkarak İç Savaş sırasında yaşanan olaylara göre değiştirilen eski asker türkülerinden/şarkılarından bazıları Büyük Vatan Savaşı'nda değiştirilmeden söylenmiştir. Bu türkülerin içerikleri vatanın bağımsızlığı için girilen savaşta yaşanan olaylarla bağdaştırılır, askerlerin vatanseverlik duygularını yansıtır. Bu yüzden çoğu zaman değiştirilmeden, kimi zaman yeni gerçekliğin detaylarını yansıtan değişikliklerle söylenmiş ve bu durum söylenen türkülerinin zamanın ruhuyla daha da yakınlaştırmıştır.

Büyük Vatan Savaşı döneminde oluşan halk folklorunun en etkili ve yaygın kullanılan türü olan türküler ve şarkılar gerek savaş sürecinde bizzat cephede görev alarak çalışan folkloristlerin ve gönüllülerin gayretleriyle kayıt altına alınmış, savaş sonrasında da derlemeleri tamamlanarak günümüze kadar ulaştırılmıştır. Askerleri yüreklendirdiğini ve savaşın seyrine etki edebilecek derecede bir motivasyon unsuruna dönüştüğünü gören Sovyet Yönetimi, savaş süreci ve sonrasında kayıt ve derleme çalışmalarına oldukça önem vermiştir. Öyle ki cepheye gönderilen teçhizat ve mühimmatların yanında, içinde Sovyet şair ve bestecileri tarafından yazılan türkülerin bulunduğu plaklar da gönderilir. Savaş malzemeleri arasında silah ve mermiler fiziki anlamdaki ihtiyacı karşılarken türkü ve şarkılar askerlerin manevi olarak ihtiyacını duyduğu moral, şevk ve cesareti yükseltme vazifesini yerine getirir. Sadece cephede askerler için değil, halk arasında birlik ve beraberliğin sağlanması konusunda türküler önemli bir aracı olur. Halk, savaş türkülerinin ülkenin dört bir tarafına yayılması ve cephelere ulaştırılabilmesi için gayret eder.

Büyük Vatan Savaşı folklorunun zengin olmasında halk bilimcilerin ileri görüşlü tutumunun da payı büyüktür. Zira savaş folklorunun izinin sürülebilmesi için savaşın sona ermesi dahi beklenmeden çalışmalar yürütülür. Derleme çalışmalarının savaş sonrasına bırakılmasının nitelik ve nicelik anlamında büyük bir zafiyet doğuracağını öngören halk bilimciler savaşın zorlu koşullarında folklor henüz yeni oluşurken kayıt altına almaya çalışır.

Savaşın en çetin anlarında ya da taarruz ederken askerlerin diline pelesenk olan, onların mücadele azmini ve şevkini artırıp bir bütün olarak hareket etmelerini sağlayan, halkın zafere olan inancını perçinleyerek onlara güç veren türküler; en az silah, mermi ve mühimmat kadar mühim misyonuyla Büyük Vatan Savaşı'nda düşmanın bertaraf edilmesinde oldukça kritik bir rol oynar.

KAYNAKÇA

- Anikin, V. (2007). *Teoriya fol'klora: kurs lektsiy*. Moskva: Knijny dom "Universitet".
- Amitrova, M. - Kovalyova, S. (2018). Rol' voyennoy pesni v voyennoy simbolike. *International Journal of Humanities and Natural Sciences*, vol.9, 18-20.
- Danileviç, L. (1946). *Muzika na fronte. Sovetskaya muzika*. Moskva: Muzika.
- Gusev, V. (1964). *Russkiy fol'klor Velikoy Oteçestvennoy voyni*. Moskva-Leningrad: İzdatel'stvo 'Nauka'.
- İgoşeva, T. (Sost.) (2009). *Voennaya tema v russkoy literature vtoroy polovini XX v., Konspekt lektsiy*. Velikiy Novgorod: Novgorodskiy gos. u n-t.
- Kaplya, O. (2011). Narodniye liricheskiye pesni Velikoy Oteçestvennoy voyni v fol'klöre Donskih Kazakov. *İzvestiya Volgogradskogo gosudarstvennogo sotsial'no-pedagogičeskogo universiteta*. № 9(63), 84-88.
- Korneyev, A. (1946). *Molodiye partizani Smolenşçini*. Smolensk:Smolgiz.

- Krupyanskaya, V. - Mints, S. (1953). *Materialı po istoriyu pesni Velikoy Oteçestvennoy voynı*. Moskva: İzd-vo Akademii nauk SSSR.
- Lebedev, P. (1949). *Pesni i çastuški bryanskih partizan*. Bryansk: İzd. gaz. Bryanskiy raboçiy.
- Lebedev, P. (der.) (1986). *Pesni boyevih pohodov. Soldatskoye pesennoye tvorçestvo Velikoy Oteçestvennoy voynı*. Saratov: Privolj. Kn. İzd-vo.
- Leonov, L. (1995). *Jivaya pamyat. Velikaya Oteçestvennaya: pravda o voyne. V 3-x tomah*. Tom 3. (1941-1945), Moskva: Sovet veteranov jurnalistiki Rossii.
- Literaturniy Stalingrad (1948). № 1-2.
- Marşalov, B. (1995). *İ sertdtsu po-prejnemu gor'ko...* Çelyabinsk.
- Mcneill, W. H. (2004). *Dünya tarihi* (Çev.: Alaeddin Şenel), Ankara: İmge Kitabevi,
- Novikov, A. (1944). Literaturnoye iskusstvo. 23 fevralya.
- Öncül, K. (2016). 'Kasım Otağı' ritüelinin mitolojik kökleri ve sosyo politik altyapısı. *Millî Folklor*, S. 111, 171-180.
- Puşkarev, L. (2010a). Pesni Dantsigskih Polonyanok (İz Vospominaniy Fol'klorista-Frontovika). *Jenşçina v Rossiyskom Obşçestvo*, № 2, 3-9.
- Puşkarev, L. (2010b). Oçağı bitovaniya fol'klora i metodika rabotı fol'klorista-frontovika. *Nauçniye Vedamosti*, № 78, vıp.14, 188-194.
- Semennikova, L. - Golovkina, N. vd. (2008). *Konspekt lektsiy po oteçestvennoy istorii*. Moskva: Knijniy dom "Universitet".
- Skoptsov, K. (Ed.) (1995). *Rodniki narodniye. Pesni Krasnoyarskogo kraya*. Krasnoyarsk: Knijnoye izdatel'stvo.
- Svitova, K. (1985). *Nezabıvayemye godı. Russkiy pesenny fol'klor Velikoy Oteçestvennoy voynı v zapisyah K. G. Svitovoy*. Moskva: Sovetskiy kompozitor.
- Tekleva, L. (2016). Spetsifika tvorçeskih protsessov v janrovoy sisteme russkogo fol'klora perioda velikoy Oteçestvennoy voynı. *Filologičeskiye nauki. Voprosi teorii i praktiki*, №3 (57), 53-57.
- Yareşko, A. (Ed.) (2012). *Narodniye pesni Velikoy Oteçestvennoy voynı*. Moskva: Kompozitor.
- Yefremova, S. A. (Tezis) (2015). Muzika vremen Velikoy Oteçestvennoy voynı. *Bulleten' meditsinskih İnternet-konferentsiy*, Tom 5, № 5, 465.
- Zagladin, N. - Kozlenko, S. - Minakov, S. (2007). *İstoriya rossii XX- naçalo XXI veka*. Moskva: Russkoye slovo.
- Zuyeva, T. - Kirdan, B. (2001). *Russkiy fol'klor*. Moskva: Flinta-Nauka.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: <https://rg.ru/2016/06/15/rodina-vitia-cherevichkin.html> (Erişim: 02.02.2020)
- URL-2: https://pikabu.ru/story/zhenshchini_v_plenu_5701664 (Erişim: 05.02.2020)
- URL-3: NEKRASOVA, 2015 http://radiovesti.ru/article/show/article_id/166786 (Erişim: 08.02.2020)
- URL-4: <http://orpheusmusic.ru/publ/163-1-0-171>

EKLER

EK-1: Büyük Vatan Savaşı Zamanı Askerler ve Türkü/Şarkı İlişkisini Gösteren Resimler
(Kaynak: URL-4)

